

Izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov na razpotju

Educating private forest owners at a crossroads

Mirko MEDVED*

Izvilleček

V prispevku so analizirane usmeritve in izkušnje gozdarstva na področju izobraževanja lastnikov gozdov do leta 1990 in v obdobju po letu 1995, ko izobraževanja organizira Zavod za gozdove Slovenije. Nekatere tečaje izvaja Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna. Analizirane so najtežje nezgode pri delu v zasebnih gozdovih v letih od 1981 do 2000 in ovrednotene ekonomske posledice teh nezgod. V Sloveniji je pogostnost nezgod nekajkrat višja kot v drugih državah. Enako je tudi s stroški zaradi nezgod. Pomembne spremembe v odnosu do varnosti pri delu v gozdu prinašata Zakon o varnosti in zdravju pri delu iz leta 1998 in Zakon o kmetijstvu iz leta 2000. Za izboljšanje znanja za delo v gozdu avtor predlaga več izobraževanja za lastnike gozdov in zaostrovanje osebne odgovornosti posameznikov. Zmanjšanje stroškov zaradi nezgod opravičuje več vlaganja v znanje. Nujna je priprava nacionalnega programa za izobraževanje lastnikov gozdov.

Ključne besede: zasebni gozdovi, izobraževanje lastnikov, poškodbe pri delu, varnost pri delu, nacionalni program izobraževanja.

Abstract:

In the article we have analysed the direction and experience of the forestry sector in the sphere of educating private small forest landowners up to 1990 and since 1995, when education has been organized by the Slovenian Forest Service. Some courses are run by the secondary school for forestry and wood technology in Postojna. The most serious accidents at work in private woodlots from 1981 to 2000 have been analysed and the economic effects of these accidents evaluated. The accident rate in Slovenia is several times higher than in other countries. The same holds true for accident costs. Important changes in the attitude towards occupational safety were introduced by the Occupational Safety and Health Act of 1998 and by the Agriculture Act of 2000. In order to improve skills for working in forests, the author proposes more training for woodlot owners and enhancing personal responsibility. Higher investments in knowledge are justified by the reduction of accident related costs. It is essential to establish a national education and training programme for forest owners.

Key words: privately owned forest, educating private forest owners, accidents at work, occupational safety, national programme for educating forest owners.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Razvoj družbe pomembno vpliva na gospodarjenje z gozdovi. Če je bil v preteklosti lastnik gozda predvsem delavec v svojem gozdu in izvajalec gozdarskih ukrepov, je z zadnjim Zakonom o gozdovih (1993) postal odgovoren za gospodarjenje z gozdom. Seveda se pri tem srečuje tudi z omejitvami, ki izhajajo iz ustavne ureditve ter okoljevarstvenih, naravovarstvenih in gozdarskih predpisov. Predvsem mora lastnik gozda gospodariti v skladu s predpisi in upravnimi akti, izdanimi na osnovi Zakona o gozdovih ter načrti za gospodarjenje. Poleg tega lastnik gozda še vedno ostaja najpogostejši izvajalec del v svojih gozdovih, kar še posebej velja za kmečka gospodinjstva. Država je s preoblikovanjem gozdnogospodarskih organizacij ustanovila gozdarsko strokovno službo - Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), ki lastnikom pomaga pri gospodarjenju z gozdovi. ZGS pripravlja gozdnogospodarske načrte, svetuje lastnikom in jih tudi izobražuje. ZGS zagotavlja tudi javni interes pri gospodarjenju z gozdovi in se financira iz proračuna. Nalogo svetovanja, poklicnega izobraževanja in strokovnega usposabljanja ima v svojih ciljih in delovnem področju opredeljeno tudi Kmetijsko gozdarska zbornica (Ur.l. RS - 41/99), ki pa v aprilu 2002 še ni imela organiziranega gozdarskega sektorja.

*Dr. M. M. Gozdarski inštitut Slovenije,
Večna pot 2, 1000 Ljubljana

Vsako tretje gospodinjstvo (ocena preko 230.000) v Sloveniji ima v lasti gozd. Po zadnjem popisu kmetijskih gospodarstev, ki ga je izvedel Statistični urad Republike Slovenije (SURS) leta 2000, ima 80.000 kmetij v lasti tudi gozd. Vsak sedmi prebivalec (okoli 300.000) Slovenije je tudi pravno-formalni lastnik gozda. Vsi zasebni lastniki skupaj imajo v posesti tri četrtine gozdov, ki so razdeljeni v skoraj en milijon parcel in pokrivajo več kot tretjino celotnega slovenskega ozemlja. Po podatkih ZGS je bilo v zadnjih letih v zasebnih gozdovih posekano 1,5 milj. m³ lesa letno, kar je precej pod razpoložljivim potencialom. Kmetijsko gozdarska zbornica (KGZ), ki naj bi zastopala interese lastnikov kmetijskih in gozdnih zemljišč ima okoli 175.000 članov. Med temi niso vsi tudi lastniki gozdov, zato lahko sklepamo, da je dobra polovica vseh lastnikov gozdov včlanjena v KGZ.

Tako za poslovne odločitve v zvezi s svojim gozdom, za gospodarjenje z zapletenim ekosistemom – gozdom, kot tudi za delo v gozdu, ne glede na zagotovljeno strokovno pomoč ZGS, **lastniki gozdov potrebujejo lastno znanje**. Razlogov za izobraževanje in potreb po različnih izobraževalnih vsebinah ter oblikah je veliko. S tem so povezane in tudi potrebne spremembe. Predvsem imamo zelo veliko različnih ciljnih skupin lastnikov, ki ima vsaka svoje potrebe in želje pri izobraževanju. Omenimo samo nekatere ciljne skupine: lastniki, ki hočejo gospodariti z gozdom in ne morejo sami delati v gozdu; lastniki, ki hočejo gospodariti z gozdom in želijo sami delati v gozdu; lastniki, ki že "vse znajo" in ne rabijo nobene strokovne pomoči; lastniki, ki jih zanima vse v zvezi z gozdom, a nimajo ekonomskega interesa za gospodarjenje; lastniki, ki jih gospodarjenje z gozdom ne zanima, pričakujejo pa od gozda dohodek; lastniki, ki jim je gozdarstvo dopolnilna dejavnost in nenazadnje imamo tudi lastnike, ki niso zainteresirani za gospodarjenje s svojim gozdom.

Vsaka ciljna skupina lastnikov ima še dodatno notranjo heterogenost, zato so zaradi izjemne številčnosti lastnikov gozdov in zelo pester posestne ter socialne strukture, potrebe lastnikov gozdov po izobraževanju zelo različne. Ob splošnih trendih razvoja družbe in posameznikov se pri nekaterih ciljnih skupinah zmanjšuje ekonomski pomen gospodarske funkcije gozda, narašča pa pomen in vrednost splošno koristnih funkcij gozdov. Zato bo v prihodnje morda najpomembnejša in najtežja naloga pri uresničevanju ciljev gospodarjenja z gozdovi spodbujanje lastnikov k načrtovanemu povečanju poseka lesa v zasebnih gozdovih. Les je strateško pomemben in kot obnovljivi surovinski vir pridobiva na pomenu. Narašča tudi pomen gozdov pri preskrbi s pitno vodo, pri varovanju pred erozijami in ujmami, zaradi bremen klimatskih sprememb in blagodejnih učinkov za splošno zdravje celotne populacije. Celostno obravnavanje pomena gozdov je zato nujno tudi za gozdne posestnike, saj imajo v lasti kar tretjino Slovenije.

Pri zagotavljanju pogojev za pridobivanje znanja lastnikom gozdov smo se v Sloveniji znašli v nerazumljivi situaciji. ZGS je po letu 1995 gradil izobraževalno shemo za lastnike gozdov. Obseg izobraževanja, ki je strmo naraščal do leta 1998, je zaradi omejenih finančnih sredstev pričel stagnirati. Stagnacija že grozi z negativnimi trendi zmanjševanja. Poenostavljene formule "izreži kar je zgradil ZGS : kopiraj na KGZ" že dve leti ne uspe razrešiti. V formuli je samo ena bistvena spremenljivka – denar. V prispevku ne bomo iskali možnosti za reševanje gordijskega vozla. Poskušali pa bomo z dosedanjimi raziskovalnimi izsledki nanizati kar največ dejstev na tem področju in vsem zastaviti vprašanje: **"Ali se je kdo vprašal kolikšen obseg izobraževanja je za lastnike gozdov dejansko potreben?"** In "razpotje" v naslovu je mišljeno kot dilema: več, enako, ali manj izobraževati lastnike gozdov. Poleg te pa se odpira še dilema ali je smiselno koncentrirati izobraževanje le v okviru ene institucije.

2 IZOBRAŽEVANJE LASTNIKOV GOZDOV IN TERMINOLOGIJA

2 EDUCATING PRIVATE FOREST OWNERS AND TERMINOLOGY

Na področju izobraževanja odraslih se srečujemo z različnimi termini, ki jih pogosto nehoti zamenjujemo, zato za boljše sporazumevanje in medsebojno razumevanje navajamo razlage nekaterih pogostejše uporabljenih pojmov.

Izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov spada v področje izobraževanja odraslih. Zaradi zgodovinskih in drugih splošnih razlogov področje močno določajo kulturni dejavniki in vplivi okolja. Pri izobraževanju odraslih uporabljamo različne metode dela in organizacijske pristope in tudi zelo različno terminologijo. Avtorji Unescove Terminologije so ugotovili, da imajo v izobraževanju odraslih v različnih državah in tudi na različnih območjih istih držav, isti izrazi različen pomen ali pa iste pojme označujejo z različnimi izrazi (JELENC 1991). Zato navajamo nekatere termine, ki jih uporabljamo tudi pri izobraževanju v gozdarstvu in še posebej med lastniki gozdov. Tudi publikacija, ki je izšla pod okriljem FAO/ECE/ILO - Committee on Forest Technology, Management and Training in opisuje gozdarsko izobraževanje v nekaterih evropskih državah, najprej razjasni uporabljeno terminologijo (MOSER STREHLKE 1996).

Izobraževanje odraslih (adult education) je vsaka organizirana in trajajoča komunikacija, namenjena učenju v skladu s potrebami in koristmi oseb, ki so končale nepretrgan cikel začetnega izobraževanja v otroštvu. Visokošolsko izobraževanje in pošolsko izobraževanje pred vstopom na trg dela se navadno ne šteje za izobraževanje odraslih. Po Unescovem pojmovniku je v izobraževanje odraslih vključeno tako formalno kot neformalno izobraževanje. **Formalno izobraževanje odraslih** (formal adult education) je formalno strukturirano in sekvenčno organizirano izobraževanje odraslih, v katerem učenci sledijo izobraževalnemu programu, ki ga načrtuje in vodi učitelj. Cilj izobraževanja je pridobitev formalno potrjenih izobraževalnih rezultatov, kot so dosežena stopnja izobrazbe, diploma ali poklicna kvalifikacija. **Neformalno izobraževanje odraslih** (informal adult education) je strukturirano, sosledično organizirano izobraževanje za odrasle, ki ni namenjeno pridobivanju formalnega izkaza, kot so spričevala, diploma, javno priznana stopnja izobrazbe ali usposobljenosti, temveč je namenjeno zadovoljitvi nekaterih drugih, navadno neposrednih interesov in potreb odraslega. Učenje je namerno, učni proces pa ni strukturiran v obliki razredov pod vodstvom učitelja, ki naj bi bil odgovoren za izobraževanje učencev, niti ni potrebno, da bi se proces organiziral sosledično.

Pojem **izobraževanje** (education) označuje dejavnosti, ki so usmerjene k razvijanju znanja, moralnih vrednot in razumevanja na vseh življenjskih področjih, in je širši pojem od **usposabljanja** (training), kjer se sistematično razvijajo spretnosti, znanja in vedenja za ustrezno opravljanje določenih nalog.

Razširjeni izobraževalni program (extension). Angleški izraz lahko prevedemo v slovenščino le opisno in predstavlja oblike izobraževanja, ki presegajo ustaljeni (redni) program izobraževalne dejavnosti neke izobraževalne ustanove ali službe. To so dejavnosti, s katerimi se zmogljivost teh ustanov ali služb uporabljajo za potrebe različnih uporabnikov na nekem območju. Izobraževanje se lahko izvaja s krajšimi tečaji, seminarji, radijskimi oddajami, televizijskimi programi, dopisnim izobraževanjem, strokovnimi srečanji, delavnicami in s svetovanjem.

Mobilno usposabljanje (mobile training). Usposabljanje z učitelji in/ali inštruktorji, ki so specifično usposobljeni in opremljeni za usposabljanje kandidatov. Oprema se nahaja v prikolicah, posebej prirejene za mobilno

usposabljanje na različnih lokacijah. **Inštruktor za odrasle** (trainer) je oseba, ki vodi usposabljanje za čim hitrejšo obvladovanje določenega dela ali naloge. **Svetovalec** (facilitator), tudi pospeševalec, je oseba, ki je usposobljena, da pomaga učencu ali skupini učencev pri opredelitvi njihovih učnih ciljev in pri izbiri ustrezne strategije za njihovo uresničitev. Ponekod zasledimo prevod ang. besede facilitator v slo. kot moderator, predvsem v smislu usmerjalca razprav v participativnih skupinskih procesih v demokraciji.

Študijski krožek (study circle, study group) predstavlja skupina ljudi, ki se redno sestajajo zaradi določene teme ali problema. Študijski krožek nima učitelja s specializiranim znanjem teme ali problema, ki se v krožku obravnava, lahko pa ima vodjo, ki je usposobljen za vodenje skupine. **Delavnica** (workshop) je sestanek oz. srečanje, ki daje osebam s podobnim zanimanjem ali problemi možnost, da se srečajo s strokovnjaki za določena področja in neposredno od njih pridobijo znanje in se tudi praktično urijo. **Demonstracija** je metoda izobraževanja, pri kateri se udeležencem nazorno prikazuje kaka učna vsebina ali problem. Temelji na čutnem zaznavanju in doživljanju predstavljenih dejstev. Pri tem se uporabijo različna sredstva: deli narave, predmeti, didaktično oblikovani predmeti (modeli, slike, risbe) dinamična vidna, slušna in kombinirana sredstva (slušne kasete, film, televizija, video, računalnik) in tudi dejavnost (resnična ali izpeljana kot poskus). **Tečaj** je oblika izobraževanja, pri kateri se učna vsebina podaja udeležencem sistematično, izčrpno in po zahtevanem zaporedju. **Svetovanje** je oblika dela kjer strokovnjak pomaga drugim reševati probleme. Pomoč obsega dajanje nasvetov in podatkov. Svetovanje označujejo kot vezni člen sodobnega izobraževanja odraslih. S svetovanjem lahko pri odraslih zbudimo zanimanje za pridobivanje bolj poglobljenega znanja. Strokovno svetovanje, ki ga opravlja ZGS, je najpogostejša oblika izobraževanja lastnikov gozdov.

Svetovanje je proces, ki ga po Zakonu o gozdovih morajo opravljati gozdarji ZGS. V 17. čl. je opredeljeno svetovanje kot aktivnost gozdarja v odnosu do lastnika pri skupni izbiri drevja za posek in pred izdajo odločbe v upravnem postopku. Strokovno svetovanje in usposabljanje lastnikov gozdov pa je tudi ena od dejavnosti javne gozdarske službe, ki jih izvaja ZGS (50. čl.). Zakon v 56. čl. pravi, da ZGS skrbi za izobraževanje in prosvetljevanje (prosvetljevanje - s poučevanjem, izobraževanjem prizadevati si, da bi kdo mislil, delal brez predsodkov, razumno - SSKJ) lastnikov gozdov.

Usposabljanje je predvsem pridobivanje praktičnih veščin za opravljanje določenega dela (sečnja in izdelava dreves, različne vrste spravila, opravljanje vrste gojitvenih del, dela pri varstvu gozdov, vdrževanje vlak...).

Prosvetljevanje Slovar slovenskega knjižnega jezika razlaga: s poučevanjem, izobraževanjem prizadevati si, da bi kdo mislil, delal brez predsodkov, razumno.

Predvsem je potrebno razlikovati tudi pojma med znati (praktično narediti) in vedeti (kako teoretično narediti). Če nekdo ve, kako narediti, še ne pomeni, da zna to tudi praktično izvesti. Zelo poveden in tudi nekoliko hudomušen je pregovor: "Kdor ne zna pa uči".

Nekateri termini so znani bolj, drugi manj. Zelo dolgo pa se stroka že zaveda, da lastniki za delo v gozdu potrebujejo znanje in za pridobitev tega tudi primerno organizirano izobraževanje. Nekateri usmeritve stroke po letu 1970, raziskava izobraževanja lastnikov gozdov v devetdesetih ter stanje v zadnjih letih je prikazano v naslednjem poglavju.

3 IZOBRAŽEVANJE LASTNIKOV GOZDOV PO LETU 1970

3 EDUCATING PRIVATE FOREST OWNERS SINCE 1970

3.1 Odnos stroke do izobraževanja lastnikov pred letom 1990

3.1 Attitude of the forestry profession towards educating forest owners before 1990

Iz nekaterih prispevkov v tem obdobju lahko razberemo, da se je gozdarska stroka močno zavedala pomena ustreznega izobraževanja za lastnike gozdov. Izobraževanje lastnikov gozdov pred letom 1990 je bilo močno povezano s takratno organiziranostjo gozdarstva (14 gozdnogospodarskih organizacij) in organiziranostjo lastnikov gozdov v obratih za kooperacijo. Dejanska realizacija je bila močno prepuščena posameznim gozdarskim organizacijam in predvsem posameznikom, ki so v teh organizacijah delovali. Kljub večkrat poudarjenim in zapisanim potrebam po pripravi enotnih programov za usposabljanje lastnikov gozdov, je bilo tudi to prepuščeno posameznim organizacijam. Na nivoju Slovenije ni bilo enotnega programa izobraževanja za zasebne lastnike gozdov. Predpostavljamo pa, da je bilo tudi sredstev za izobraževanje premalo.

V politiki in srednjeročnem programu razvoja gozdarstva za obdobje 1971-1975 so o izobraževanju gozdnih posestnikov zapisali naslednjo vsebino (ZIT 1972):

“Uresničitve načrtovanega razvoja gozdarstva si ni mogoče predstavljati brez sodelovanja kmečkih gozdnih posestnikov. Nepoučen gozdni posestnik je zaviralni, poučen gozdni posestnik pa pospeševalni faktor v gozdarstvu. ... V tej zvezi je potrebno:

- Zagotoviti močnejšo usmeritev gozdnih posestnikov na gozdarstvo z večjim poudarkom o vlogi in pomenu gozdov že v njihovem osnovnem izobraževanju.

- V ta namen morajo biti izdelani enotni programi, njihovo osvajanje pa prilagojeno krajevnim razmeram. Učni programi morajo sloneti na psihološko proučenih metodah, znanje pa docirano na sodobni strokovni ravni. Teorija in praksa morata pri tem iti z roko v roki. Z drugimi besedami, gozdarstvo si mora pridobiti zaupanje pri gozdnem posestniku, ki ga ni po svoji krivdi izgubilo.

- Gozdna gospodarstva naj preko svojih centrov za izobraževanje delavcev, ter v sklopu skupnega republiškega šolskega centra, prevzamejo skrb za praktično usposabljanje gozdnih posestnikov pri izvajanju vseh del v gozdu, ter v ta namen organizirajo tudi nasvetovalno službo za gozdne posestnike. Vsa ta prizadevanja morajo biti vključena in tvoriti sestavni del enotnega sistema izobraževanja v republiki”.

V uvodnem prispevku ob 25-letnici visokošolskega študija gozdarstva v Sloveniji, leta 1975, so se pod ugotovitve in sklepe osmih gozdarskih študijskih dni (GozdV, 1975/4) podpisali CAJNKO, FUNKL in MLINŠEK. Osrednja tema posveta je bila “Izobraževanje in vloga kadrov kot faktor razvoja in napredka gozdarstva”. Zaradi še danes zanimivih ugotovitev in sklepov navajamo vsebino, ki je obravnavala izobraževanje lastnikov gozdnih posestnikov (GozdV, 1975/4, str. 163-164):

“Program izobraževanja za gozdne posestnike, ki naj ga sestavijo ali dopolnijo, če ga že imajo, vse gozdno-gospodarske organizacije, zlasti pa obrati za kooperacijo, mora zagotavljati predvsem:

- točno opredeljene izobraževalne smote;
- kontinuiranost in stalnost izobraževalnega dela in na osnovi prakse postopno izboljševanje programa;

- upoštevanje družbenih in gospodarskih značilnosti določenega gozdnogospodarskega območja, ki se močno spreminjajo na majhnem prostoru;

- ureditev financiranja izobraževanja gozdnih posestnikov.

... Prvine izobraževanja, s katerimi se gozdarski kadri vseh profilov usposablajo za delo s kmeti na sodobnih osnovah, je treba vnesti v učne programe zlasti na gozdarski fakulteti in gozdarski tehniški šoli. S tem bodo realizirani sklepi, ki so bili v tej zvezi sprejeti pred 6 leti. Odgovorna nosilca za realizacijo tega sklepa sta gozdarska fakulteta in gozdarska tehniška šola. ... Izobraževanje gozdnih posestnikov je potrebno razširiti in podrediti določbi, ki izhaja iz zakona o gozdovih, s katero imajo kmetje prednostno pravico pri opravljanju gozdarskih del.

Izobraževanje naj zajame vse panoge gozdne proizvodnje, usposablja pa naj se zlasti tisti gozdni posestniki, ki jim je dohodek iz gozda dopolnilo dohodka.

Pri strokovnem delu izobraževanja gozdnih posestnikov naj bi bolj kot doslej uskladjali poglede na sodobne gozdnogojitvene probleme, ter v večji meri prikazali gospodarske prednosti integralnega in medparcelnega gospodarjenja. Tako bi omogočili, da bi gozdni posestniki postali stalnejši sodelavci pri gospodarjenju z gozdovi ter tudi prostovoljni izvajalci številnih in strokovno zahtevnih negovalnih ukrepov v zasebnih gozdovih.

Intenzivneje kot doslej naj bi se za izobraževanje kmetov uporabljali sredstva javnega obveščanja, kot so na primer strokovni tisk, Kmečki glas, radio in zlasti televizija.

Kompleksno izobraževanje kmetov in ukrepe ob širše zasnovanih razvojnih programih je treba sprejeti v soglasju z vsemi, ki se zanimajo za to; s kmeti, gozdarskimi in kmetijskimi organizacijami, z industrijo, izobraževalnimi institucijami, občinskimi skupščinami in krajevnimi skupnostmi, ki naj prevzamejo poleg svojih obveznosti iz programov še vlogo usklajevalcev z vsemi tistimi, ki sodelujejo ali naj bi sodelovali pri obnovi podeželja".

Ugotovitve in sklepi iz leta 1975 so aktualni še danes. Petnajst let kasneje, leta 1987, v Zborniku ob štirideseti obletnici biotehniške fakultete – VTOZD za gozdarstvo, so bili zasebni gozdovi obravnavani v dveh prispevkih. V prvem, je obravnavana vloga in pomen zasebnih gozdov v Sloveniji (POGAČNIK 1987) in ne omenja izobraževanja. V drugem članku, ki se nanaša predvsem na problematiko celostno obravnavanosti kmetijstva in gozdarstva na hribovskih kmetijah, je avtor (KUMER 1987) zaobjel tudi problematiko izobraževanja za kmete:

"... Zato v bistvu kmetu ni treba pomagati na ureditvi vprašanj materialne in socialne varnosti tako, da bi se počutil podpiranega, pač pa mu moramo pomagati z znanjem in tehnološkimi dosežki in ga preusmerjati v intenzivno, specializirano proizvodnjo ter v dopolnilne dejavnosti (turizem, primarna predelava lesa,...). ... Vzporedno s proizvodnimi resursi nastopa vprašanje demografske situacije. Danes smo na stopnji, ko moramo zaustaviti proces deagrarizacije, ko ne smemo izgubiti nobenega kmečko-aktivnega prebivalca več, če hočemo dolgoročno dosegati zastavljene cilje. Ob tem pa je nadvse pomembno: kako širiti znanje tem ljudem in jim z umnim proizvodnim načinom zagotavljati stabilne in dovolj visoke dohodke? Poseben problem postaja nasledstvo, kajti če kmetija nima naslednika ni koga za izobraževati in ni motiva za povečane dohodke kmetije". (podč. avtor)

Že naslednje leto 1988 je bilo posvetovanje Zveze društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije z naslovom: Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik pospeševanja našega družbenega in tehnološkega razvoja. Že v uvodu je bilo zapisano: "Posebno zanimivo pa bo slišati kako so

izobraženi (ali se izobražujejo) gozdni posestniki, v katerih posesti je dve tretjini slovenskih gozdov". Kljub pozornemu pregledu prispevkov je o tem nekaj napisal le vodja službe za izobraževanje na Gozdnem gospodarstvu Maribor (BARTOL 1988). Med oblikami izobraževanja je pod točko 5 zapisano: "Vsako leto, skupno s kmetijci, izvajamo za posamezne dele območja varstveno izobraževanje za gozdne posestnike. Izobraževanje zajema varno delo s traktorjem in motorno žago". V nadaljevanju je med zavore v izobraževanju uvrstil tudi otežkočeno ali celo onemogočeno strokovno delo na majhni privatni gozdni posesti.

Žal, kljub obetajoči napovedi v Uvodu posveta, da bomo končno kaj več lahko izvedeli o gozdarskem izobraževanju gozdnih posestnikov, je bilo to vse v tem zborniku na 130 straneh. Ustrezna izhodišča in utemeljitev potreb po izobraževanju, ki so jih že leta 1975 zapisali Cajnko, Funkl in Mlinšek, očitno niso našla primernih poti za uspešnejše izobraževanje gozdnih posestnikov.

Seveda so se na posameznih gozdnogospodarskih organizacijah trudili z gozdnimi posestniki vsak po svoje, obe gozdarski izobraževalni instituciji pa tudi. Utečen ritem prenosa znanja s "Študijskimi dnevi" in podiplomsko izobraževanje je teklo in še teče svoj ritem, kljub temu, da je na omenjenem posvetu avtor uvodnega prispevka (JELENC 1988) opredelil problem našega izobraževalnega sistema: "Šolo privilegiramo kot temeljnega, pogosto celo izključnega izvajalca izobraževanja odraslih, kar je v nasprotju z naravo in značilnostmi izobraževanja odraslih v sodobnih razmerah (bolj kot mreža institucij je to mreža programov, ki jih izvajajo zelo različni izvajalci, za katere ne zahtevamo vedno uradnih verifikacij in pedagoških kvalifikacij). Vso pozornost posvečamo izobraževanju in zapostavljamo učenje; dejansko pa je izobraževanje le določen tehnološki oziroma izvedbeni postopek učenja, najširši nadredni pojem pa je v resnici učenje."

3.2 Raziskave o izobraževanju lastnikov gozdov

3.2 Research on educating forest owners

V raziskavi Gozdarskega inštituta Slovenije smo v okviru projekta Pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih Slovenije v drugi polovici devetdesetih poleg analize tehnologij pridobivanja lesa v zasebnih gozdovih in nezdod pri delu proučili tudi obseg in oblike izobraževanja lastnikov gozdov od začetka leta 1980 do konca leta 1987 (MEDVED 1989). V raziskavi je sodelovalo 12 (od 14) gozdnogospodarskih organizacij in 27 (od 41) temeljnih organizacij kooperantov. Gozdarske organizacije, ki so se odzvale v raziskavi, so za gozdne posestnike organizirale 267 predavanj (33 letno), 131 demonstracijskih prikazov (16 letno), 129 tečajev (16 letno) in 50 ekskurzij (6 letno). Skupno število udeležencev pa je bilo naslednje: predavanja 7.593 (949 letno), demonstracije 3.132 (391 letno), tečaji 1.619 (202 letno) in ekskurzije 3.700 udeležencev (462 letno). Ob predpostavki, da so organizacije, ki se v raziskavi niso odzvale, izvajale prenos znanja podobno, bi navedene številke lahko povečali za tretjino in dobili oceno razmer za Slovenijo.

Realno sliko intenzivnosti izobraževanj je dala primerjava s številom aktivnih posestnikov, to je samo tistih, ki so se vključevali v gozdno proizvodnjo na območjih organizacij, ki so poslala odgovore. Letni obseg izvedenih oblik izobraževanj smo delili s številom teh posestnikov in izračunali pogostnost udeležbe. Gozdni posestniki bi se ob zgoraj navedenem številu udeležencev, tako da vsak pride enkrat, zvrstili na tečajih v 434 letih, na demonstracijah v 227 letih in na predavanjih v 93 letih. Če seštejemo vse tri omenjene oblike

izobraževanja bi se gozdni posestniki zvrstili v 57 letih. Največ izobraževalnih vsebin je bilo namenjeno sečnji in spravilu.

Podatke iz raziskave za Slovenijo smo primerjali s Švedsko (NILSSON, M. 1987), kjer so imeli v letih 1985/86 na različnih oblikah izobraževanj kar 114.000 udeležencev ali praktično polovico aktivnih posestnikov v dveh letih, kar pomeni, da je aktivni posestnik na Švedskem prišel na izobraževanje v povprečju vsaka 4 leta. Za prenos znanja so porabili 25.600 delovnih dni, od tega 13.200 za individualno delo z lastniki. Struktura vsebinskih sklopov je bila naslednja: osnivanje sestojev 16 %, nega sestojev 7 %, pridobivanje in delo v gozdu 31 %, obvejevanje in varstvo gozdov 5 %, gradnja in vzdrževanje cest 6 %, varstvo narave 2 %, gozdne inventure in načrtovanje 33 %. Na osnovi teh števil in takratnega števila nezgod v zasebnih gozdovih na Švedskem (11-krat manj smrtnih kot pri nas), se je njihova vlada odločila, da mora biti ob načrtovanem večjem pridobivanju lesa zmanjšano število poškodb lastnikov gozdov pri delu, kar pa se mora doseči z več izobraževanja in urjenja na področju pridobivanja, varnosti in zdravja.

Na koncu analize izobraževanja lastnikov gozdov smo **pred trinajstimi leti** zapisali (MEDVED 1989, str. 80) naslednje ugotovitve:

- vseh oblik **izobraževanj je premalo**;
- potreben je **prehod** od ekstenzivnih k intenzivnim oblikam izobraževanj;
- kmetu oz. aktivnemu gozdnemu posestniku je potrebno dati **možnost**, da za pomoč pri lastnem izpopolnjevanju dobi **inštruktorja**;
- na **nivoju republike** je potrebno sprožiti široko akcijo, ki bo na eni strani poudarjala nevarnosti gozdnega dela (z interpretacijo nezgod), na drugi pa **sistematično načrtovati sistem izobraževanja za gozdne posestnike**;
- potrebno je **zagotoviti ustrezne materiale** (literaturo in filme), ki bodo v pomoč izvajalcem izobraževanj.

Naslednja raziskava je bila narejena leta 1990, ko smo anketirali 865 lastnikov gozdov in jih vprašali ali potrebujejo več znanja za delo v gozdu in strokovno pomoč pri gospodarjenju z gozdom (MEDVED 1991). Del teh rezultatov smo predstavili tudi na posvetovanju o gozdarskem izobraževanju, ki ga je organizirala Zveza gozdarskih društev Slovenije leta 1994 (MEDVED 1994). Večji gozdni posestniki in mlajši lastniki gozdov so izrazili večji interes tako za izobraževanje kot tudi za strokovno pomoč pri gospodarjenju z gozdom. Z večanjem pomena dohodka iz gozda je naraščal tudi interes za izobraževanje in svetovanje.

Leta 1993 smo izvedli raziskavo o usposobljenosti gozdnih posestnikov na delu vzorca iz leta 1990, vendar z manjšim številom ($n = 60$). Rezultati odgovorov lastnikov gozdov na vprašanje, če potrebujejo več znanja za delo v gozdu, so bili precej različni kot leta 1990, kajti enako vprašanje smo jim postavili po končanem reševanju "testa znanja o gozdarstvu". Kar 73 % jih je odgovorilo da potrebujejo več znanja, kar je bila tretjina več kot tri leta prej. Ta ugotovitev je pomembna zaradi tega, ker kaže kako pomemben je pravi metodološki pristop pri mnenjskih raziskavah in kasneje tudi pri interpretaciji rezultatov. Večji interes lastnikov za izobraževanje lahko pripišemo predvsem temu, da smo jim vprašanje postavili po reševanju testa o poznavanju različnih gozdarskih tem. Analiza pravih odgovorov lastnikov gozdov na vprašanja (ŠUŠTERŠIČ 1994) je pokazala, da so večji interes po usposabljanju izrazili tisti, ki so pokazali več znanja.

Mnenja lastnikov gozdov o njihovi usposobljenosti smo analizirali tudi v raziskavi leta 1995 (WINKLER / MEDVED 1996, MEDVED 2000) na vzorcu 926 lastnikov na območju celotne Slovenije in nazadnje leta 2002 predvsem pri večjih gozdnih posestnikih. Zadnji zbrani podatki še niso obdelani, lastniki

so bili izbrani iz vzorca za leto 1995, kar bo omogočalo neposredne primerjave. V maju 2002 je bila opravljena tudi raziskava v potrebah lastnikov o izobraževanju v okviru lokalne skupnosti Solčava. V začetni fazi uvajanja tečajev za lastnike gozdov smo spremljali tudi odzive udeležencev (MEDVED, BEGUŠ 1997).

3.3 Izobraževanje lastnikov gozdov po letu 1990

3.3 Educating forest owners since 1990

V času temeljitih sprememb v naši državi in reorganizaciji gozdarstva, je izobraževanje lastnikov gozdov povsem zamrlo (1988 - 1995). Novi Zakon o gozdovih je leta 1993 postavil temeljna izhodišča za izobraževanje lastnikov gozdov.

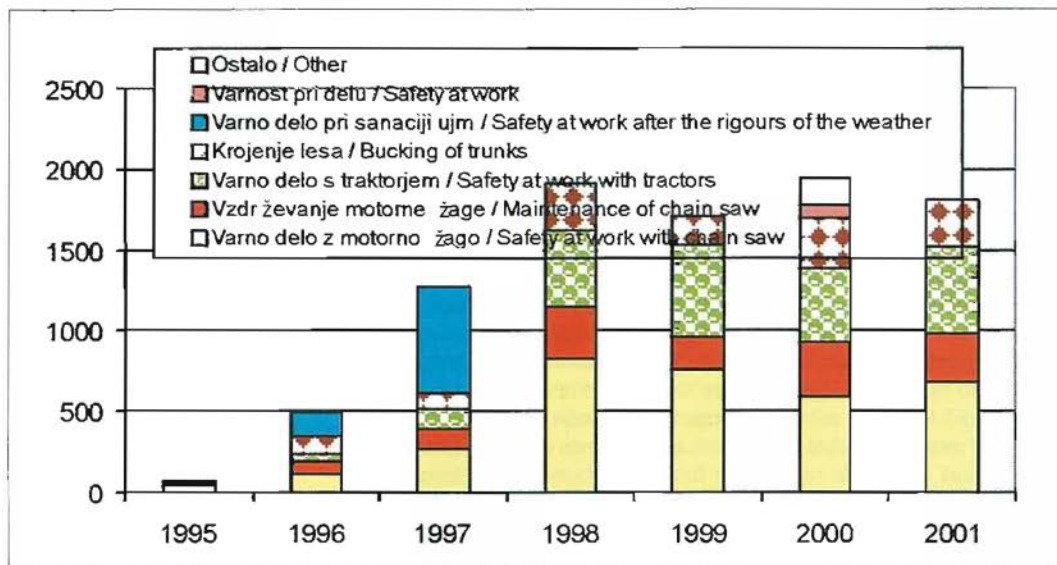
Večina del v gozdu se po Pravilniku o varstvu pri delu v gozdarstvu že od leta 1979 (Ur.l. SRS, št. 15/79, 3.čl.) šteje za dela s povečano nevarnostjo. To dejstvo novodobna gozdarska zakonodaja nikjer ne opredeljuje in lahko bi sklepali, da v skladu z vsebinami smatra, da so za dela v gozdu usposobljeni vsi lastniki gozdov, saj (ZG/1993, čl.19/1) decidirano navaja "Dela v svojem gozdu lahko opravlja lastnik gozda, pri tem pa mu lahko pomagajo njegovi zakoniti dediči ter njihovi zakonci in druge fizične osebe v obliki medsosedske pomoči". V nadaljevanju istega člena je opredeljeno, da dela v gozdu lahko opravljajo tudi za ta dela registrirane fizične in pravne osebe (izvajalci), ki izpolnjujejo predpisane pogoje. Minimalne pogoje je za izvajalce kasneje predpisal minister: Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del v gozdovih, Ur. l. RS 35/94. Pogojev za opravljanje del v lastnem ali sosedovem zasebnem gozdu se ni lotil nihče. Z izobraževanjem lastnikov gozdov se je začel sistematično ukvarjati ZGS leta 1995. V operativnem delu Programa razvoja gozdov v Sloveniji je bila zapisana dinamika izobraževanja gozdnih posestnikov in načrtovana višina potrebnih sredstev (preglednica 1).

Preglednica 1: Program dinamike organizacije seminarjev za gozdne posestnike v okviru programa ZGS (Program razvoja gozdov, MKGP 1997, str. 57)

Table 1: Programme planning of seminars for forest owners in the framework of ZGS programme (Forest Development Programme, MAFF 1997, p. 57)

Leto / Year	1995	1996	1997	2000
Trajanje izobraževanja / Duration of educating	Število seminarjev / Number of the seminars			
Dvodnevni seminarji / Two-day seminars Sečnja, spravilo, varno delo (15-25 udeležencev) <i>Cutting, skidding, safety at work</i> (15-25 participants)	5	10	15	15
Enodnevni seminarji / One-day seminars Sečnja, spravilo, varno delo (do 30 udeležencev) <i>Cutting, skidding, safety at work</i> (till 30 participants)	15	30	45	45
Nega in varstvo gozdov (do 20 udeležencev) <i>Tending and protection of the forests</i> (till 20 participants)	30	90	90	90
Potrebna sredstva za izvedbo seminarjev (v SIT) <i>Necessity means for the seminars (in SIT)</i>	10.000.000	24.000.000	30.000.000	30.000.000
Predvideno skupno število udeležencev <i>Planned number of the participants</i>	1.150	2.900	3.450	3.450
Predvideno število izobraževalnih dni <i>Planned days of educating</i>	60	130	165	165
Povprečno sredstev za izobraževalni dan / udeleženca (SIT) <i>Planned means for educating day/participant (SIT)</i>	8.000	7.742	8.000	8.000

Grafikon 1: Število udeležencev na tečajih ZGS v letih 1995 - 2001 na področju pridobivanja lesa (Letna poročila ZGS)
 Graph 1: Number of participants in courses organized by ZGS from 1995 - 2001 in the sphere of wood production (Annual Reports of ZGS)

Po načrtu iz Programa razvoja gozdov naj bi bilo izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov dokaj ekstenzivno kljub temu, da se 3.450 udeležencev v enem letu na prvi pogled zdi veliko. To je celo 1,7-krat več kot se jih letno poškoduje v gozdovih. Ob tako načrtovani intenzivnosti izobraževanj in ob predpostavki, da je aktivnih samo polovica lastnikov pri delu v gozdu, bi prišel na vrsto vsakdo le enkrat v aktivnem življenjskem obdobju.

ZGS je leta 2000 na seminarjih in tečajih (sečnja, spravilo, gojenje in varstvo) usposabljal 2.799 lastnikov gozdov (81 % načrtovanega iz programa razvoja gozdov), od tega 830 na področju gojenja in varstva gozdov, ostale pa na področju pridobivanja. Pri slednjih je bilo 76% izvedenih izobraževanj v sodelovanju s Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo iz Postojne.

Ekskurzij, predavanj, demonstracij in ostalih oblik izobraževanja se je udeležilo nadaljnjih 2.243 lastnikov. Poleg tega je bilo v letu 2000 izdanih več kot 56.000 odločb. Predpostavljamo, da jih je bilo več kot 50.000 izdano zasebnim lastnikom gozdov, pri tem pa je opravljeno tudi svetovanje lastnikom gozdov. V nadaljevanju prikazujemo število udeležencev na tečajih s področja pridobivanja lesa v obdobju od leta 1995 do leta 2001, ki jih organizira ZGS.

Število udeležencev je do leta 1988 strmo naraščalo, po tem obdobju pa se je ustalilo med 1.700 in 1.900. Največ udeležencev varnega dela z motorno žago je bilo l. 1998 in sicer 825. Varnega dela s traktorji se je udeležilo največ 567 lastnikov in sicer leta 1999. V zadnjih štirih letih (1998-2001) se je izobraževalo največ lastnikov gozdov doslej v Sloveniji. Rezultati velikih prizadevanj za večjo izobraženost lastnikov gozdov pa se zaradi izredno velikega števila lastnikov gozdov zaenkrat ne odražajo v zniževanju števila nezgod.

4 NEZGODE PRI DELU V ZASEBNIH GOZDOVIH IN STROŠKI NEZGOD

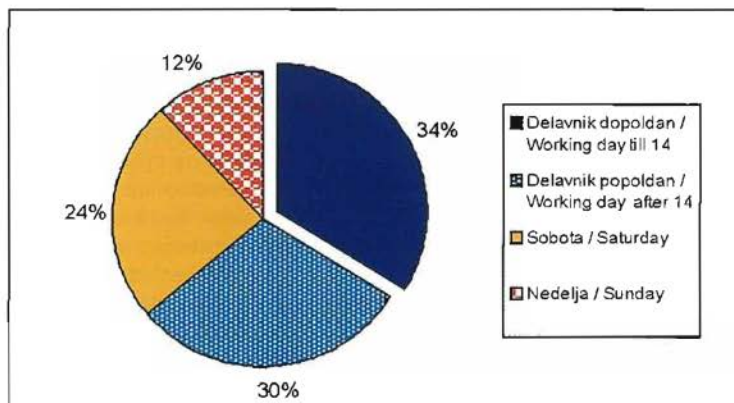
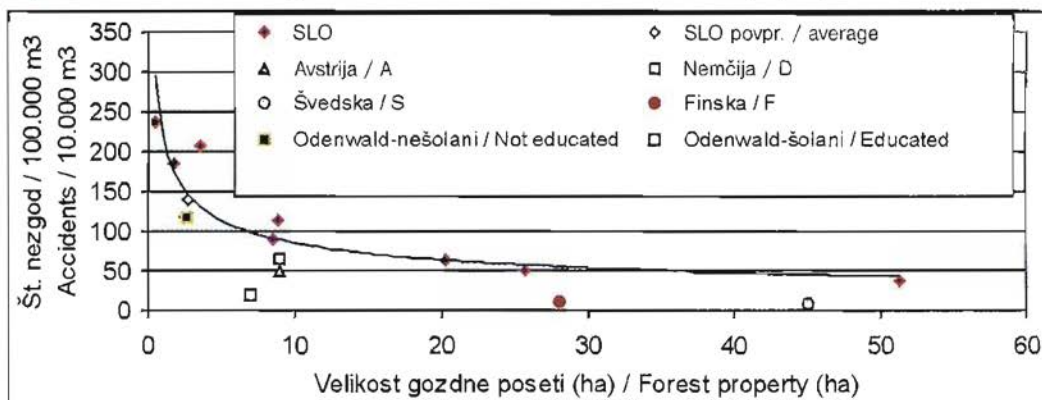
4 ACCIDENTS AT WORK IN PRIVATE FORESTS AND ACCIDENT COSTS

O nevarnosti dela v gozdu najbolj prepričajo številke. Za zadnjih 20 let, od leta 1981 do leta 2000, imamo podatke za 253 smrtnih nezgod in jih sistematično zbiramo na Gozdarskem inštitutu Slovenije že petnajst let. Največ, skoraj dve tretjini (154), je bilo smrtnih nezgod pri sečnji. V letih 1994 do 1996 podatki niso popolni, tako da je dejansko število tragičnih primerov verjetno še nekaj višje.

V primerjavi s tujimi državami, je pogostnost nezgod v Sloveniji nekajkrat višja. Skoraj za vsakih 100.000 m³ posekanega lesa je bilo izgubljen eno človeško življenje. Smrtni primeri pa niso edina temna plat nezgod pri delu v gozdu. V Avstriji, kjer imajo zaradi posebne oblike zavarovanja lastnikov gozdov zelo natančne podatke o vseh ostalih nezgodah, predstavljajo smrtne nezgode le okoli 0,7 % vseh nezgod. Tragičnost posledic gozdarskih nezgod povečuje visok delež invalidnosti. Tuje statistike in tudi domače raziskave kažejo, da ima kar 10-15 % poškodovanih trajne posledice zaradi nezgod pri delu v gozdu. Na osnovi tega lahko ocenjujemo kakšna je skupna bilanca nezgod

Grafikon 2: Število nezgod na 100.000 m³ poseka in velikost gozdne posesti

Graph 2: Number of accidents per 100.000 m³ of cut timber and size of forest property

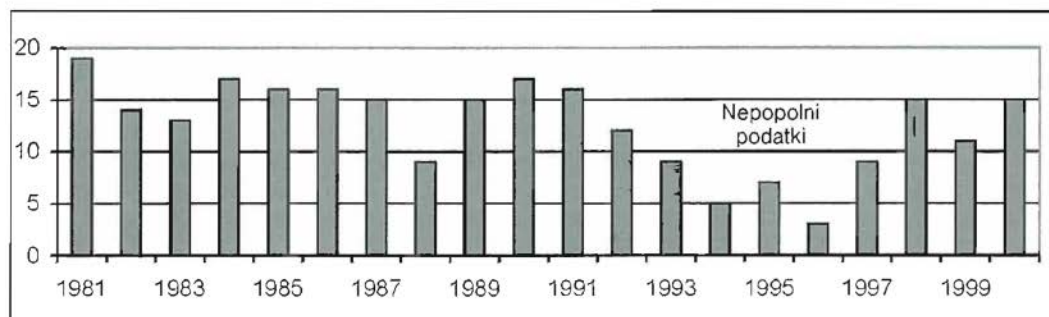

Grafikon 3: Struktura nezgod v zasebnih gozdovih od leta 1981 do leta 2002 po dnevih

Graph 3: Structure of accidents in privately owned forests from 1981 to 2002 in terms of days

Grafikon 4: Število smrtnih nezgod pri gozdarskih opravilih v slovenskih zasebnih gozdovih v obdobju od leta 1981 do leta 2000 (nepopolni podatki od leta 1994 do leta 1996)

Graph 4: Number of fatal accidents in forestry work in privately owned Slovene forests from 1981 to 2000 (incomplete data from 1994 to 1996)

pri delu v naših gozdovih: Pri poseku vsakih 100.000 m³ lesa v zasebnih gozdovih je zaradi posledic nezgod 140 poškodovanih, od tega jih ima 14-21 trajne posledice ali celo invalidnost in eden od poškodovanih tudi umre.

Rezultati domačih raziskav kažejo, da so pri lastnikih z manjšo gozdno posestjo (do 5 ha gozda) nezgode, preračunane na količino posekanega lesa, kar štirikrat bolj pogoste kot pri tistih z veliko posestjo (15 ha in več gozda). Tak rezultat je posledica predvsem slabše izurjenosti in izkušenosti pri delu ter pomankljive opremljenosti z varovalnimi sredstvi in stroji za delo.

Grafikon 2 prikazuje pogostnost nezgod v zasebnih gozdovih v odvisnosti od velikosti povprečne posesti zasebnih gozdov. Za Slovenijo smo podatke dobili iz dveh raziskav, ki vsebujeta anketiranje lastnikov gozdov. Podatki za Odenwald so iz Nemčije, kjer so v posebnem projektu ugotavljali učinke šolanja lastnikov gozdov. Program teh tečajev je bil tudi osnova za pripravo programa dvodnevni tečajev o varnem delu pri sečnji, z izvajanjem katerih smo v Sloveniji pričeli leta 1995.

Rezultati v grafikonu kažejo, da smo pri nezgodah daleč pred Evropo, žal v negativnem smislu. Posebej pomenljivo sliko o nezgodah v slovenskih zasebnih gozdovih predstavlja razporeditev nezgod po urah v dnevni in dnevih v tednu. Iz podatkov o času nezgode smo ugotovili, da se le tretjina nezgod zgodi ob delavnikih dopoldne (34 %). Slaba tretjina jih je od delavnikih popoldne (30 %). Preostala krepka tretjina pa se primeri konec tedna (sobote 24 % in nedelje 12 %).

Vsaka poškodba ima tudi ekonomske posledice. Stroške nezgod, ki jih utrpi neka družba zaradi posledic poškodb smo povzeli po našem izračunu iz leta 1996 (MEDVED 1996) in jih preračunali v aktualno evropsko valuto. Po metodi ILO nezgode ocenjujemo s številom izgubljenih delovnih dni. Tako za smrtno nezgodo upoštevamo 7.500 dni (v našem izračunu smo jih upoštevali 6.000), za vse ostale nezgode pa glede na njihovo resnost upoštevamo število izgubljenih delovnih dni. Zaradi poenostavitve pri izračunu smo upoštevali za vsako poškodbo 20 izgubljenih delovnih dni in faktor 7,5 ki upošteva poleg dejansko izgubljenih delovnih dni še stroške zdravljenja in ostale družbene stroške povezane z nastankom poškodbe. Vsaka nezgoda ima poleg vrste socialno psiholoških posledic za poškodovanca in njegovo družino, tudi materialne posledice, ki poleg že omenjenih posledic zadevajo tudi širšo družbeno skupnost. Izgubljeni delovni dan smo vrednotili s 60 EURO.

Preglednica 2: Letni stroški nezgod pri delu v zasebnih gozdovih po nemški in prilagojeni ILO metodi

Table 2: Annual costs of accidents at work in private forests according to German and adapted ILO method

Država State	Število vseh nezgod težkih / smrtnih Number of: all accidents, Grievius harm / Fatal	Letni posek lesa Annual cut	Skupni stroški nezgod		Stroški nezgod / 1 m ³	
			Nemška metoda German method	Prilagojena ILO metoda Adopted ILO method	Nemška metoda German method	Prilagojena ILO metoda Adopted ILO method
		000 m ³	000 EURO	000 EURO	EURO/m ³	EURO/m ³
Slovenija Slovenia	2000 300 / 15	1.500	18.735	22.950	12,5	15,3
Avstrija Austria	2891 448 / 20,9	5.817	27.090	33.355	4,6	5,7
Nemčija Germany	12486 1935 / 41	19.200	90.484	126.765	4,7	6,6
Švedska Sweden	1005 155 / 10	12.600	10.613	12.379	0,8	1,0

Pri drugem izračunu so stroški nezgod vrednoteni po nemški metodologiji. Poleg osebnih stroškov (zdravljenje, izguba zaradi odsotnosti iz dela, trajne posledice za zdravje,...) se za skupne stroške posledic upoštevajo tudi stroški za popravila poškodovane opreme ali nakup nove, stroški policije, pravni stroški in stroški zavarovanja. Upoštevali smo samo vrednosti, ki jih upoštevajo za osebne stroške nezgod (v EURO / poškodbo): smrtne poškodbe – 540.000, težke poškodbe 25.000 in lažje poškodbe 1.900.

Prilagojena metoda ILO daje nekoliko višje ocene stroškov nezgod. Ob predpostavki, da je povprečna cena lesa 50 EURO/m³, v Sloveniji predstavljajo škode zaradi nezgod od 1/4 do skoraj 1/3 vrednosti letne proizvodnje poseka v zasebnih gozdovih, v Avstriji in Nemčiji približno 1/10 in na Švedskem 1/50. Ob tem je potrebno poudariti, da ti stroški niso samo breme lastnikov ampak celotne družbe. V državah, ki jih primerjamo s Slovenijo, vlagajo precejšnja sredstva v izobraževanje lastnikov gozdov. Če nekoliko karikiramo: toliko kot oni več vlagajo v preventivo, toliko več mi izgublamo s kurativo.

Napredne družbe so že zdavnaj spoznale, da je bolje investirati državni denar za izobraževanje, kot pa za odpravljanje posledic poškodb. Zato nas na tem področju v Sloveniji čaka še trdo delo, za kar pa bo nujno potrebna podpora države. Vsekakor pa moramo izkoristiti izkušnje in znanje iz držav, ki imajo na področju izobraževanja tradicijo in uspehe, zato tudi rezultati ne bi smeli izostati.

5 TUJE IZKUŠNJE PRI IZOBRAŽEVANJU ZASEBNIH LASTNIKOV GOZDOV

5 FOREIGN EXPERIENCE IN EDUCATING FOREST OWNERS

Gozdna posest lastnikov v drugih evropskih državah, ki delajo v gozdu sami, je primerljiva z razmerami pri nas. Pri večjih lastnikih gozdov marsikje že uporabljajo strojno sečnjo in najemajo delavce za opravljanje storitev pri pridobivanju lesa. Zaradi velikega števila nezgod pri delu v gozdu so veliko vlagali v usposabljanje lastnikov gozdov in razvili različne oblike izobraževanja.

V Nemčiji so v deželi Hessen v letih 1989 do 1994 izvajali projekt "Odenwald" (PAUSCH 1997). Pobudnik projekta je bilo združenje lastnikov

Preglednica 3: Ključne ugotovitve projekta »Odenwald«

Table 3: Key findings of the "Odenwald" project

	Usposabljeni <i>Trained</i>	Neusposabljeni <i>Not trained</i>
Število nevarnih situacij / uro pri sečnji <i>No. of dangerous situations / hour at cutting</i>	4,5	9,1
Število nezgod / 10.000 ur dela <i>No. of accidents / 10.000 hours of work</i>	0,7	3,1
Število nezgod / 10.000 m ³ poseka <i>No. of accidents / 10.000 m³ cutted wood</i>	2,0	11,7
Nesposobnost za delo po nezgodi (dni) <i>Incapability to work after accident (days)</i>	16,5	24,6
Zavarovalnine / nezgodo v EURO <i>Insurance / accident in EURO</i>	800,0	1200,0
Povprečna velikost gozdne posesti (ha) <i>Average size of forest property (ha)</i>	2,6	6,9

gozdov. Povprečna velikost zasebne gozdne posesti v območju kjer je potekal projekt, je velika 3 ha. Opravili so preko 4.000 anketiranj v različnih časovnih obdobjih in zasledovali posledice vpliva usposabljanja. Lastnike gozdov so usposabljali za varno delo pri sečnji z mobilno šolo in dvodnevni tečajem. Mobilno enoto sestavljata težje terensko vozilo in prikolica, ki ima osem prostorov za udeležence in za učitelja. Stroški tečaja, ki so jih izračunali tako, da so upoštevali vrednost mobilne enote in opreme ter plačo učitelja, so se na koncu gibali okoli 300 EURO / udeleženca.

Rezultati petletnega spremljanja lastnikov gozdov na proučevanem območju Odenwalda so poučni. Dokazujejo, da tudi tako kratka oblika usposabljanja prinaša določen napredek pri varnosti. Učinke in nezgode pri delu tistih, ki so se usposabljali, so primerjali z lastniki gozdov, ki se niso usposabljali. Najbolj bistven je podatek, da so imeli usposabljeni kar petkrat manj nezgod pri delu (PAUSCH 1997).

Podatki za neusposabljane iz projekta Odenwald so podobni ocenam stanja pogostnosti vseh nezgod v Slovenskih zasebnih gozdovih. Nemčija ima vpeljan sistem mobilnih šol v večini nemških dežel. Prav tako so mobilne šole uveljavljene na Danskem. Bavarska ima v Sheyernu blizu Münchna t.im. "Staatliche Bayerische Waldbauernschule" kamor prihajajo lastniki gozdov na nekaj tedensko izobraževanje in se usposabljajo za delo v gozdu in gospodarjenju z gozdom.

Avstrija ima dolgo tradicijo izobraževanja lastnikov gozdov in njihovih družinskih članov v dveh gozdarskih šolah in še treh kmetijsko - gozdarskih centrih za usposabljanje. Leta 1985 je okoli 6.500 udeležencev sodelovalo na okoli 700 tečajnih dnevih. Poleg tega gredo skozi izobraževalni program kmetijstva in gozdarstva praktično vsi mladi kmetje. Poleg tega je v omenjenem letu obiskalo tečaje zborničnih in oblastnih institucij približno 49.000 ljudi (STEMBERGER 1988).

Švedi imajo razvejan sistem izobraževanja lastnikov gozdov. Vsaka občina, ki jih je 250, ima v povprečju 1.000 zasebnih gozdnih posesti. Eden od dva gozdarja sta dovolj da zagotovita povprečno poldnevni program izobraževanja (extension service) na lastnika/leto. Pri tem uporabljajo zelo različne metode dela (NILSON 1987, ENANDER 1988).

Študijski krožki imajo na Švedskem dolgo tradicijo. Leta 1985-87 so preko Združenja za izobraževanje odraslih organizirali študijske krožke na temo "Spoznajmo svoj gozd". Leta 1983 je bila sprejeta odločitev za študijske krožke v okviru več institucij (Adult Education Association, Forest Owners' Association in National Board of Forestry). Pripravili so knjigo. Leta 1984

izdajo knjigo in informacijske materiale in navodila za študij. Leta 1985 so imeli usposabljanje vodij krožkov, ki so začeli z delom že jeseni istega leta. Vsak krožek naj bi trajal 8 do 10 večernih srečanj po 2 do 3 ure. Med posameznimi srečanji so udeleženci sami študirali knjigo. Do leta 1987 je sodelovalo že 10.000 lastnikov v krožkih, nadaljnjih 14.000 pa jih je knjigo kupilo. Skupaj torej 10% gozdnih posestnikov. Kasneje so sledile na Švedskem še velike nacionalne kampanje pod gesli "bogatejši gozd" in "bolj zelen gozd" (ANDERSSON 1999).

Švedi spodbujajo tudi različne druge projekte med lastniki. Deželno združenje za gozdarstvo je bilo pobudnik projekta "Povečevanje sečnje" s katerim naj bi dosegli 12.000 lastnikov gozdov. Zelo dobro je bil sprejet "Inštruktor za sečnjo", ki se v enem dnevu posveti posamezniku v njegovem domačem gozdu. Taka oblika usposabljanja je stala 500 švedskih kron in samo desetina lastnikov je hotela imeti inštrukcije zastonj. Veliko izobraževanj za lastnike gozdov imajo tudi na Finskem (SUOHEIMO 1999) in Norveškem (HUSE et. al 1999).

Skupno vsem programom izobraževanj za lastnike gozdov je nekaj temeljnih dejstev, ki so povsod podobna. Lastniki gozdov so ključni pri gospodarjenju z gozdovi, imajo premalo znanja za delo v gozdu, so zelo rizična skupina glede neizkušenosti pri delu, med njimi so različne ciljne skupine, ki potrebujejo različne pristope in načine izobraževanja. Povsod se zavedajo, da je spodbujanje lastnikov za gospodarjenje, gojenje gozdov in sečnjo ključno tudi za nacionalno gospodarstvo in da nezainteresiranost lastnikov za predhodno naštetu ni zgolj posameznikov problem. Bolj kakovostno delo pri gospodarjenju z gozdovi in boljšo varnost pri izvajanju del v tujini dosegajo predvsem z izobraževanjem.

6 IZOBRAŽEVANJE SLOVENSKE LASTNIŠTVA GOZDOV V PRIHODNOSTI

6 EDUCATING SLOVENE FOREST OWNERS IN THE FUTURE

6.1 Globalni pogled na lokalne potrebe po izobraževanju

6.1 Global look at local education needs

Osnova za opravljanje katerekoli aktivnosti v življenju je znanje. Znanje lahko pridobivamo na različnimi načine. Človek pridobiva znanje najprej od staršev in z izkušnjami. Potem se prične s šolanjem. Po opredelitvah Organizacije združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) so znanje, človeška iznajdljivost in domiselnost ključnega pomena za napredek. Pri tem je odločilna vloga **izobraževanja** (LIPUŽIČ 1995). Kako pri izobraževanju zasebnih lastnikov gozdov lahko upoštevamo Unescovo geslo "Izobraževanje za vse" je pri množici, ki opravlja različna dela v naših gozdovih, ključnega pomena. Tako kot za globalno izobraževalno politiko Unesca lahko tudi za področje izobraževanja lastnikov gozdov sprejmemo usmeritev, da bo potrebno razširiti izbiro izobraževalnih programov in oblik tako za otroke, mladino in še posebej za odrasle. Potrebno bo opredeliti izobrazbene standarde v skladu s potrebami skupnosti in civilne družbe (LIPUŽIČ 1995), ki vključuje tako lastnike kot nelastnike gozdov.

Teme, lahko jih imenujemo tudi naloge oz. problemi, globalne izobraževalne politike Unesca smo prevedli na raven izobraževanja lastnikov gozdov pri nas. Prva tema - **izobraževanje v svetu prilagajanja in sprememb** - pri nas lahko vključuje vse pomembnejše razlike med različnimi

skupinami lastnikov gozdov in so povezane s tehnološkimi, ekonomskimi in družbenimi spremembami.

Druga tema - **raziskovanje vplivov strukturnega prilagajanja gospodarstva v državi na izobraževalne sisteme** - je navidezno manj pomembna, a je ključnega pomena za vplive na gozdarstvo. Pomen gozdov zaradi splošno znanih vlog v ekosistemskem ravnovesju je vsak dan večji, pomen lastnih obnovljivih virov za predelavo lesa in tudi za energetska samooskrbo pa imajo pri strukturnih spremembah še kako pomembno mesto. Za hkratno zagotavljanje vseh vlog je sistem izobraževanja za ravnanje z gozdovi ključen.

Tretja tema Unesca pa so **izobrazbeni standardi in kakovost izobraževanja**, zaradi česar poteka več mednarodnih primerjalnih študij o izobraževalnih dosežkih, spremembah v učnih procesih in o tem kako razširiti sodelovanje pri izobraževanju. Tudi za področje izobraževanja odraslih v gozdarstvu bi lahko opredelili tretjo temo kot zelo pomembno, saj bo standardi in kakovost izobraževanja nujno opredeliti in jih tudi nadgrajevati s pomočjo raziskovalnih pristopov.

6.2 Prispevek zakonodaje k izboljšanju stanja varnosti in razširjenemu obsegu izobraževanja

6.2 Contribution of legislation towards improving the safety situation and expanding education

Gozdarstvo nikakor ne more samo zagotoviti, da se bo stanje kdaj izboljšalo, če država ne bo razvila ustreznih rešitev pri opredeljevanju individualne odgovornosti v sistemu tveganj. Zavarovanje tveganja bi država morala vzpostaviti na primeru idolov naroda – pri športnikih in razviti primerne sisteme zavarovanj individualne odgovornosti. Dejstvo je, da dokler celoten sistem zavarovanj temelji na solidarnosti, toliko časa bodo tisti, ki tvegajo manj plačevali za tiste, ki tvegajo več. In če se nekdo poda v gozd neusposobljen za delo, potem je to njegovo lastno – preveliko tveganje.

Pomembne spremembe v odnosu do varnosti pri delu v gozdu prinaša Zakon o varnosti in zdravju pri delu iz leta 1998 (Ur. l. RS 30/98), ki kmeta obravnava kot delodajalca in delavca hkrati. Velika želja zakona po ureditvi razmer na tem področju se je pokazala kot težko uresničljiva, kar je Parlament potrdil z odlogom veljave zakona za kmete in male podjetnike za leto in pol. Kljub temu, da je bila za kmete pripravljena poenostavljena oblika priprave ocen tveganj in izjave o varnosti pri delu, je za ljudi, ki niso veščji administracije, priprava takšnega dokumenta prezahteven zalogaj. V kolikor bodo dokumente pripravljali različni podjetniki, bodo kmetje predvsem veliko plačali, vprašanje pa je kaj bodo od tega imeli. Če bo to zgolj papir za inšpekcijo, ki verjetno sploh ni zadosti številčna, da bi zmogla kontrolirati izvajanje zakona za kakšnih 15.000-20.000 kmetij, potem je ves trud zaman, poraba denarja pa zavožena investicija. Zato je za kmete smiselno organizirati posebne oblike izobraževanj, kjer bi se sami seznanili s pripravo ocene tveganj in tudi sami sebi predpisali ukrepe za izboljšanje varnosti. Največja pomanjkljivost Zakona o varnosti in zdravju je, da izpušča vse mešane in dopolnilne kmete, ki praktično opravljajo povsem enake dejavnosti kot čisti kmetje, iz vidika gozdarskih del pa zakon tudi ni obvezujoč za nekmete, ki sami opravljajo dela v gozdu.

Pomanjkljivost predhodnega zakona poskuša popravljati Zakon o kmetijstvu (Ur. l. RS 54/00), ki od uporabnikov določene kmetijske in gozdarske mehanizacije zahteva, da morajo biti ustrezno usposobljeni za varno delo. Minister bi moral predpisati katera so ta dela s kmetijsko in

gozdarsko mehanizacijo in pooblastiti institucije, ki bi lahko izdajala potrdila o usposobljenosti. Žal predpis po že skoraj dveh letih veljavnosti zakona še ni pripravljen. Pričakujemo pa lahko, da bo za večino del pri pridobivanju lesa potrebno dokazati ustrezno usposobljenost, saj se vsa štejejo za dela s povečanim tveganjem. Kako in kdo bo "preveril", večino pa še prej tudi usposobil, več kot 100.000 ljudi, ki sami opravljajo dela v gozdu, je posebno vprašanje.

Zaradi pomanjkljive obravnave varnosti pri delu lastnikov gozdov, predvsem pa posledic nezgod v naših gozdovih, se lahko zgodi, da bo Slovenija imela velike težave pri izpolnjevanju kriterijev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Kljub s trajnostjo prepojenimi generacijami študentov gozdarstva in zavidljivo zeleno podobo Slovenije, bi nam lahko spodletelo zaradi pomanjkljivega in neustreznega obravnavanja človeških virov, ki so vključeni v proces gospodarjenja z gozdovi. Glede na to, da sredstva, namenjena za izobraževanje lastnikov gozdov, predstavljajo komaj dve letni plači višjih predstavnikov oblasti, bi bilo negativno "certifikatno spričevalo" za Slovenijo celo koristno. Takrat se ne bi več prerekli kdo bo izobraževal, ZGS ali KGZ, ampak oboji in še za kakšno institucijo bi se našel denar, najmanj pa toliko, da bi zagotavljali možnost izobraževanja aktivnim lastnikom dovolj pogosto in ne tako kot sedaj.

Državi se zaenkrat očitno še ne zdi potrebno človeka zavarovati pred samim seboj, saj očitno v gozdu ogroža le sebe ali svoje najbližje in znance. To pa je sila kratkoročna politika, saj za posledice nezgod mora seči globoko v državni proračun zaradi stroškov zdravljenja, invalidnin in ostalih stroškov, ki nastopajo ob nezgodah. Žal se preveč ukvarjamo s tem kako organizirati nove institucije in premalo z vsebinskimi reševanji problemov. Če bi se lotili izobraževanja lastnikov gozdov kot projekta, ki je pomemben za celo Slovenijo, potem si nobena institucija ne bi mogla lastiti skrbi za njih, predvsem pa ne na ta način pridobivati denarja za svoje osnovno delovanje. V Sloveniji je 1.500 tečajnikov za varno delo pri sečnji in spravilu, kolikor naj bi jih po vzpostavitvi lastnih kapacitet letno organizirala KGZ (JEROMEL 2002) vsaj osemkrat pre nizka številka. Če bomo kdaj zares hoteli zmanjšati bero najtežjih posledic poškodb, ki nas v Evropi uvršča povsem na rep, potem bomo intenzivnost tečajnih izobraževanj morali povečati vsaj za nekajkrat. Zato je lahko projekt izobraževanja lastnikov gozdov ključna povezovalna aktivnost za vse subjekte v gozdarstvu in tudi širše. Zavedati se namreč moramo, da nezgode pri delu v gozdarstvu predstavljajo komaj tretjino smrtnih nezgod v skupnem zasebnem kmetijsko - gozdarskem sektorju.

6.3 Dileme in razlogi za izobraževanje lastnikov gozdov

6.3 Dilemmas and reasons for educating forest owners

Dileme o tem, da je lastnike gozdov potrebno izobraževati sploh ni. Prisotna pa je dilema o **formalnem oz. neformalnem** izobraževanju lastnikov gozdov, s katero pa se srečujejo tudi v drugih državah, kjer je zasebno lastništvo gozdov povezano z delom in gospodarjenjem v gozdu. Generalno gledano starejše lastnike usposablja neformalno, potencialni lastniki - nasledniki pa gredo skozi redno šolanje za poklic kmeta oz. kmet-gozdar. Pri nas je do sedaj edino formalno izobraževanje (bodočih) lastnikov gozdov v programu SGLŠ "kmet - gozdar" usahnilo zaradi nezanimanja za ta program. Morda

zato, ker tudi za prevzemnike kmetij, kjer je dohodek iz gozda ključen za obstoj, formalna izobrazba iz področja kmetijstva in gozdarstva ni bila potrebna. Poleg tega pri nas tudi največji lastniki gozdov (več kot 200 ha) lahko gospodarijo z gozdom po enakih principih kot tisti z najmanjšo gozdno posestjo. Pri nas je formalno izobraženo poseganje v zasebne gozdove zagotovljeno s predpisano zakonodajo posredno preko odločb, ki jih napišejo gozdarji ZGS. Razvoj formalno pridobljene izobrazbe skozi certifikatni sistem, ki je tudi pogoj za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji – Ur. l. RS 71/2001) se kaže kot najbolj optimalna možnost za formalno izkazovanje usposobljenosti. V nadaljevanju bomo poskušali odgovoriti na nekatere dodatne dileme oz. vprašanja, ki se pojavljajo v povezavi z izobraževanjem lastnikov gozdov.

Čemu izobraževati? Zaradi tega ker na tem področju (v primerjavi z drugimi državami) še vedno vlada velika suša in ker je dokazano, da izobraževanje, tudi tisto nekajdnevno, prispeva k večji varnosti. Izobraževati lastnike gozdov pa je potrebno tudi zato, da bodo boljši sogovorniki gozdarjem in bodo bolj smelo sprejemali odločitve o gospodarjenju z gozdom.

O čem izobraževati? Izobraževati jih je potrebno o vsem in ne zgolj o pridobivanju lesa, tako o splošnem pomenu gozdov, o gozdnih ekosistemih in zakonitostih razvoja gozda, o prednostih povezovanja pri medparcelnem gospodarjenju v gozdu in zaradi urejenega sodelovanja med lastniki. Predvsem dolgoročni pomen gospodarjenja z gozdom ter osvajanje pomena trajnosti, sonaravnosti in mnogonamenskosti gozda je tisto kar lastnikom lahko stroka dodatno ponudi.

Koga izobraževati? Predvsem najprej tiste lastnike, ki kažejo interes. Vendar ne samo te, ki so v absolutni manjšini. Interes po izobraževanju je potrebno tudi spodbujati. Lastnikom gozdov bi stroka morala znati zbujati lakoto po vedeti več. Predvsem bi pri spodbujanju izobraževanja ustrezno vlogo morala odigrati pozitivna zakonodaja in neneznje tudi subvencije, ki bi bile poleg funkcij gozda lahko vezane tudi na dokazano usposobljenost lastnika.

Kdo naj izobražuje? Del prenosa znanja je pri nas uzakonjen in se na lastnika prenaša neposredno preko revirnih gozdarjev v času nastajanja vsebine odločbe. Svetovalni proces pa je prekinjen ko se lastnik znajde sam z odločbo v roki pred realizacijo opredeljenih del. Zato mora biti izobraževanje za delo v gozdu izključno v domeni tistih, ki dela znajo opravljati in to tudi poučevati. Tega pogoja revirni gozdarji v večini primerov ne izpolnjujejo saj je izobraževalni proces gozdarskih strokovnjakov na tem področju prešibak. Potrebno je usposobiti specialiste za to področje. Projekt FAO, ki ga je izvedel ZGS leta 2000, je prava pot za osvajanje novih pristopov pri vzpostavljanju notranjih kapacitet in dela z lastniki gozdov.

Kje izobraževati? Povsod kjer bo to doseglo največji učinek: doma, v lastnikovem gozdu, v lokalni skupnosti, preko medijev, v gozdarski šoli, v mobilni enoti, na gozdarskem oddelku biotehniške fakultete, na vseh enotah Zavoda za gozdove, na Inštitutu, pri gozdarskih podjetjih, v kmetijsko gozdarskih zadrugah, skratka na mestih, ki so primerna za različne ciljne skupine lastnikov.

Kdaj izobraževati? Takrat ko je za to čas. Mladino v času šolanja, odrasle pa predvsem v času ko si najlažje vzamejo čas za to.

6.4 Nacionalni program izobraževanja lastnikov gozdov

6.4 National programme for educating forest owners

Nacionalna program izobraževanja lastnikov gozdov je nujen. ZGS je leta 1998 pripravil dokument z naslovom "Koncept izobraževanja lastnikov gozdov". V njem je zapisano, da je izobraževanje lastnikov gozdov med najpomembnejšimi nalogami ZGS. V tem času je izobraževanje lastnikov postalo zelo pomembno tudi za SGLŠ Postojna, poleg tega pa KGZ kot interesno združenja lahko prične graditi certifikatni sistem usposabljanja. Prostora za vse omenjene institucije je dovolj, potreb po izobraževanju preveč, denarja pa premalo. In ravno zato, da bi lahko opravičevali večje zahteve po pridobivanju sredstev, je nacionalni program izobraževanja lastnikov gozdov nujen.

Slovenija je praktično v lasti zasebnih lastnikov gozdov in kmetijskih zemljišč, ki se z izjemno naglico spreminjajo v gozdove. Pomen lesne biomase iz vidika samooskrbe z energenti in zmanjševanja negativnih vplivov toplogrednih plinov je za Slovenijo strateškega pomena. Načrtovalci povečane rabe lesne biomase vidijo samo ogromne lesne zaloge v naših gozdovih, ne vedo pa koliko pasti pri uresničevanju načrtov je povezanih s prevladujočimi zasebnimi gozdovi. Majhna gojitvena vlaganja v gozdove bodo povratni udarec vračala z neakovostnimi sestoji, ki jih je največ v neposredni sredini urbanih središč in naselij, kjer zasebni gozdovi sploh prevladujejo. Lep gozd je ogledalo dobremu gospodarju, zanemarjen pa slabemu. Tudi grmišča in zaraščajoče površine bodo zaradi neugodne posestne strukture, tako kmetijskih kot gozdnih površin, problem, ki mu teža obvladljivosti raste. Tudi zaradi obvladovanja tega bi bil nacionalni program izobraževanja potreben. Dvig možnega poseka na 4 milj. m³ letno je glede na stanje gozdov realen, toda ali ga bodo lastniki tudi lahko izvedli.

Sodelovanje in povezovanje med lastniki gozdov je nujno. Brez dobrih povezav izgubljajo na trgu, niso konkurenčni pri delu, vlaganja v gozdne vlake ne morejo biti racionalna. In apetite po povezovanju se lahko vzbudi z izobraževanjem, primeri dobre prakse in postavljanjem vizij za prihodnje gospodarjenje.

Komunikacija z lastniki gozdov v Sloveniji je resda najpomembnejša preko revirnih gozdarjev, toda v dobi informacijskih tehnologij je potrebno izrabljati tudi najmoderneje. In tudi za te je potrebno izobraževanje. Potreb po izobraževanju ni ne konca ne kraja.

In vprašanje na začetku prispevka, kolikšen obseg izobraževanja je za lastnike gozdov dejansko potreben, mora po naštetih argumentacijah in dokazih ter primerjavah s tujino, dobiti jasen odgovor. Vsaj toliko izobraževanj bi morali organizirati, da bi aktivni lastnik imel možnost enkrat na pet let sodelovati pri tečajni obliki usposabljanja in vsaj enkrat pri ostalih oblikah izobraževanj. To pa pomeni med 10.000 in 20.000 letno, oziroma povečanje sedanjega obsega izobraževanja za pet do desetkrat. Seveda za takšne načrte nujno potrebujemo nacionalni program izobraževanja lastnikov gozdov.

7 POVZETEK

Vsako tretje gospodinjstvo (230.000) v Sloveniji ima v lasti gozd, od tega 80.000 kmetij (popis kmetijskih gospodarstev leta 2000). Vsak sedmi prebivalec (okoli 300.000) Slovenije je tudi pravno-formalni lastnik gozda. Vsi zasebni lastniki skupaj imajo v posesti tri četrtine gozdov (770.000 ha), ki so razdeljeni v skoraj en milijon parcel in pokrivajo več kot tretjino celotnega slovenskega ozemlja. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije je bilo v zadnjih letih v zasebnih gozdovih posekano 1,5 milj. m³ lesa letno, kar je precej pod razpoložljivim potencialom. Tako za poslovne odločitve v zvezi s svojim gozdom, za gospodarjenje z zapletenim ekosistemom – gozdom, kot tudi za delo v gozdu, ne glede na zagotovljeno strokovno pomoč ZGS, lastniki gozdov potrebujejo lastno znanje.

V prispevku je analizirano izobraževanje lastnikov gozdov po letu 1970. V času do leta 1990 so izobraževanje organizirala gozdnogospodarska podjetja. V raziskavi za obdobje od leta 1980 do konca leta 1987 (MEDVED 1989), v kateri je sodelovalo dve tretjini organizacij, ki so združevale lastnike gozdov, je bilo ugotovljeno, da so te vsako leto organizirale: 33 predavanj, 16 demonstracijskih prikazov, 16 tečajev in 6 ekskurzij. Izobraževanj za lastnike je bilo premalo, primanjkovalo je primerne literature in ostalih gradiv za izobraževanje, predvsem pa ni bilo enotnega koncepta izobraževanja.

V času sprememb družbenega sistema in reorganizacije gozdarstva (1990 – 1995) je bilo izobraževanje lastnikov prekinjeno. Leta 1995 je Zavod za gozdove Slovenije pričel s prvimi tečaji za lastnike gozdov, ki so že leta 1997 privabili skoraj 2.000 udeležencev. Kljub temu, da je bilo do leta 2001 število udeležencev precej podobno, pa se to ne odraža v izboljšanju varnosti pri delu v gozdovih. Še vedno pri delu v gozdu umre preveč ljudi, v povprečju eden na 100.000 m³ posekanega lesa, kar je nekajkrat več kot v primerjanih evropskih državah. Temu primerno visoke so tudi ekonomske posledice, saj v Sloveniji predstavljajo škode zaradi nezgod med 1/4 do skoraj 1/3 vrednosti letne proizvodnje poseka v zasebnih gozdovih.

Tuje izkušnje pri izobraževanju lastnikov gozdov (Švica, Avstrija, Nemčija, Finska, Danska, Švedska, Norveška) kažejo, da je za povečanje varnosti nujno potrebno povečati količino in kakovost izobraževanja. Poleg tega pa je potrebno sočasno razvijati tudi sistem odgovornosti vsakega posameznika, da ne bo nepoučen opravljal eno najbolj nevarnih del v svetovnem merilu. V Sloveniji je bila že sprejeta zakonodaja, ki ureja zadeve tudi na tem področju (Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Zakon o kmetijstvu), potrebna pa je ustrezna implementacija v vsakdanjem življenju. Posvetovanja v svetovnem (FAO/ECE/ILO 1996, Safety and health in forestry are feasible, 409 str.) in domačem okolju (Zveza gozdarskih društev 1999, Varnost in zdravje pri gozdnem delu, 190 str.) nas lahko prepričajo, da so izboljšave na področju izobraževanja lastnikov gozdov zahteven, dolgotrajen in nujen ter nikoli končan proces, ki ga lahko uresničujemo le, če so na razpolago primerni pogoji. Slovenija potrebuje nacionalni program izobraževanja lastnikov gozdov, ki bo zagotavljal aktivnim lastnikom gozdov vsaj enkrat na pet let sodelovati pri tečajni obliki usposabljanja in vsaj enkrat pri ostalih oblikah izobraževanja. To pa pomeni med 10.000 in 20.000 udeležencev letno, oziroma povečanje sedanjega obsega izobraževanja za pet do desetkrat.

7 SUMMARY

Every third household in Slovenia (230,000) is the owner of forest, of which 80,000 households are agriculture holdings (census of agriculture holdings of 2000). Every seventh inhabitant of Slovenia (approx. 300,000) is also the legal owner of forest. All private owners together own three quarters of forest area (770,000 ha), which is divided into almost one million parcels and covers over one third of the total Slovene territory. According to Slovenian Forest Service data, during the last few years the annual cut in private woodlots amounted to 1.5 million m³, which is considerably lower than the existing potential. Regardless of the professional help offered by the Slovenian Forest Service (ZGS), woodlot owners need knowledge for business decisions regarding their forest, managing the complex forest ecosystem and for working in the forest.

This article contains an analysis of forest owners' education since 1970. Up to 1990, education was organized by forestry companies. In the study covering the period from 1980 to 1987 (MEDVED 1989), in which two thirds of private forest owners associations took part, it was established that these associations annually organized: 33 lectures, 16 skills demonstrations, 16 courses and 6 excursions. The volume of education was insufficient, there was a lack of suitable literature and other educational materials and, above all, there was no uniform concept of education.

During the change of the political and social system and reorganization of forestry (1990 – 1995), there was an interruption in the education of owners. In 1995, the Slovenian Forest Service ran the first courses for woodlot owners, which in 1997 attracted almost 2000 participants. Despite similar numbers of participants up to 2001, this education has not been reflected in an improved safety situation in forest work. Too many people still die working in forests, on average one per every 100,000 m³ of cut timber, which is several times higher than in European countries compared. The economic consequences are correspondingly high; in Slovenia, the damage arising from accidents equals from 1/4 to almost 1/3 of the annual cut value in private forests.

Foreign experience in educating woodlot owners (Switzerland, Austria, Germany, Finland, Denmark, Sweden, Norway) shows that the amount and quality of education must be increased in order to improve safety. It is also necessary simultaneously to develop a system of personal responsibility in order to prevent individuals from performing one of the most dangerous jobs on a world scale without the necessary education. Slovenia has already adopted laws regulating this field (Occupational Safety and Health Act, Agriculture Act), but it still needs to be applied in every day life. The results of the global conference (FAO/ECE/ILO 1996, Safety and health in forestry are feasible, 409 p.) and of the international meeting held in Slovenia (Slovenian Union of Forestry Associations, 1999, Safety and health in forestry work, 190 p.) make it clear that improving education for woodlot owners is a demanding, long-term, necessary and never ending process, which can only be achieved under suitable conditions. Slovenia needs a national programme for educating private forest owners, which will ensure that active forest owners take part in training courses at least once every five years and in some other form of education at least once. This would mean between 10,000 and 20,000 participants annually and represents a five- to tenfold increase of the present volume of education.

8 LITERATURA IN VIRI

8 BIBLIOGRAPHY AND REFERENCES

- ANDERSSON, R., 1999. Analysis of Target Groups as a Way to Develop Forestry Training for Groups that are Hard to Reach. Seminar Proceedings: Forestry Training for Target Groups that are Hard to Reach, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, France, s. 141 - 151.
- BARTZOL, N., 1988. Izobraževanje v Gozdnem gospodarstvu Maribor. ZDIT GL Slovenije, Strokovno posvetovanje: Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik pospeševanja našega družbenega in tehnološkega razvoja, Ljubljana, 73, s. 115-113.
- BEGUŠ, J., MEDVED, M., POGAČNIK, N., SLAVEC, J., 1997. Izobraževanje lastnikov gozdov s področja varnega dela v gozdu. Zbornik ob 50. Obletnici Gozdarskega inštituta Slovenije, s. 401-418
- BERTONCELJ, J., 1998. Odnos do varnosti pomeni odnos do odgovornosti. Delo + varnost, Ljubljana, 43, 2, s.49-50.
- CAJNKO, T., FUNKL, L., MLINŠEK, D., 1975. Ugotovitve in sklepi; Gozdarski študijski dnevi: "Izobraževanje in vloga kadrov kot faktor razvoja in napredka gozdarstva". GozdV, 33, 4, s. 162-169.
- ENANDER, K-G., 1988. Reaching the woodlot owner. The Proceedings of the Seminar Extension Activities for Owners of Small Woodlands, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, New Brunswick, Canada, s. 110 -119.
- HUSE, J. K. et. all., 1999. Activity in Forestry - a Norwegian Example of a Countrywide System for Continuing Education and Extension Service. Seminar Proceedings: Forestry Training for Target Groups that are Hard to Reach, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, France, s. 402 - 405.
- JELENC, Z., 1991. Terminologija izobraževanja odraslih, Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani, 104 s. (Prevod - Terminology of Adult Education, Unesco, Paris, 1979)
- JELENC, Z., 1988. Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik našega razvoja. ZDITGL Slovenije, 73. Strokovno posvetovanje: Izobraževanje odraslih kot strateški dejavnik pospeševanja našega družbenega in tehnološkega razvoja, Ljubljana, s. 7-50.
- JEROMEL, J., 2002. Izobraževanje na področju gozdarstva pri kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije. Posvetovanje o celovitem izobraževanju za raziskovalno in pedagoško delo, usmerjanje razvoja gozdov, gospodarjenje z gozdovi in izvajanje del v gozdovih, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Postojna, povzetek 1 str.
- KEJŽAR, V., 1994. Varstvo pri delu v gozdarstvu - stališča. Splošno združenje gozdarstva Slovenije - Odbor za varstvo pri delu, Ljubljana, 10 s. (polikopija)
- KUMER, J., 1987. Narodno gospodarstvo - kmet in kmetija. Bodoči razvoj gozdarstva v Sloveniji, Gradivo (osnutki) za razpravo na republiškem posvetovanju gozdarjev ob 40-letnici Biotehniške fakultete v Ljubljani, s. 17-25.
- KUMER, P. / VRTOVEC, P. / LIPOGLAVŠEK, M., 2001. Proizvodni poklici v gozdarstvu. Sindikat gozdarstva Slovenije, Ljubljana, 20 str.
- LIPUŽIČ, B., 1995. Izobraževanje kot razvojni dejavnik. Educa, Nova Gorica, 149 s.
- MEDVED, M., 1988. Težje nesreče pri pridobivanju lesa v režiji gozdnih posestnikov. Zbornik gozdarstva in lesarstva, Ljubljana, 32, s. 25-55.
- MEDVED, M., 1991. Vključevanje lastnikov gozdov v gozdno proizvodnjo. Magistrsko delo, BF - Odd. za gozdarstvo, Ljubljana, 179 s.
- MEDVED, M., 1994. Usposobljenost zasebnih lastnikov gozdov za gospodarjenje z gozdovi. Zbornik posvetovanja, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, s. 35-42.
- MEDVED, M., 1996. Nezgode pri delu v zasebnih gozdovih Slovenije in ekonomske

- posledice. Zbornik referatov II. mednarodne konference Globalna varnost, Zavod za varstvo pri delu & Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, Bled, s. 353 - 360.
- MEDVED, M., BEGUŠ, J., 1997. Izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov v Sloveniji s poudarkom na varnem delu pri sečnji. *Gozd.V.*, 55, 1, s. 24-34.
- MEDVED, M., 1998. Izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov - formalno ali neformalno - čemu, o čem, koga, kdo, kje in kdaj? Prispevek na delavnici: Poklici v gozdarstvu, Postojna, 8. 5. 1998 (polikopija 8 s., neobjavljeno)
- MEDVED, M., 1999. Importance of knowledge for small scale forest owners. *Proceedings: IUFRO WP S6.06-03 Extension: Working under dynamic framework forest ownership structures and extension*, Bled, Zavod za gozdove Slovenije, s. 174-188.
- MEDVED, M., 2000. Gozdnogospodarske posledice posestne sestave slovenskih zasebnih gozdov. Doktorska disertacija, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, 227 s.
- MOSER, U. / STREHLKE, B., 1996. Professions, Skills and Training in Forestry. *Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Technology, Management and Training*, Swiss Federal Office of Environment, Forests and Landscape (FOEL), Berne, 362 s.
- NIELSON, M., 1987. Specific Training Aspects and Safety and Health Conditions in Small-scale Logging. *ECE/FAO/ILO - The proceedings of the Seminar on Small-scale Logging Operations and Machines*, Garpenberg, s. 72 - 84.
- PAUSCH, R., 1997. Improvement of Work Safety in Small-scale Forestry Cost Effect Analysis "Odenwald Projekt", Time Period 1989 - 1994. *Seminar and Workshop Proceedings: Safety and Health in Forestry are Feasible!*, Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Technology, Management and Training, s. 231 - 242.
- POGAČNIK, J., 1987. Vloga in pomen zasebnih gozdov v Sloveniji. Bodoči razvoj gozdarstva v Sloveniji, Gradivo (osnutki) za razpravo na republiškem posvetovanju gozdarjev ob 40-letnici Biotehniške fakultete v Ljubljani, s. 5-15.
- STEMBERGER, T., 1988. Reaching the Woodlot Owner. *The Proceedings of the Seminar Extension Activities for Owners of Small Woodlands*, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, New Brunswick, Canada, s. 135 - 141.
- SUEHEIMO, J., 1999. Forestry Training and Extension in Finland - Challenges for the future. *Seminar Proceedings: Forestry Training for Target Groups that are Hard to Reach*, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, France, s. 406 - 410.
- ŠUŠTERŠIČ, B., 1994. Usposobljenost gozdnih posestnikov za delo v gozdu in z gozdom. *Diplomska naloga*, BF - Oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 102 s.
- TRKMAN, M. et al., 1995. *Gozdarski srednješolski program*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 71 s.
- WINKLER, I./MEDVED, M., 1996. Osnovni podatki anketiranja lastnikov gozdov v letu 1995. *Delovno gradivo*. Ljubljana, Odd. za gozdarstvo BF/ Gozdarski inštitut Slovenije, 325 s.
- 1972. Razvojni programi gozdarstva in predelave lesa v SR Sloveniji. Politika in program srednjeročnega razvoja gozdarstva za obdobje 1971-1975. Ljubljana, ZIT gozdarstva in industrije za predelavo lesa SRS, 171 s.
 - 1979. Pravilnik o varstvu pri delu v gozdarstvu, UL SRS št. 15/79.
 - 1987. Small-scale Logging Operations and Machines. *The Proceedings of the Seminar*, The Joint FAO/ECE/ILO Committee on Forest Working Techniques and Training on Forest Workers, Garpenberg, Sweden, 206 s.
 - 1994. Zakon o gozdovih s komentarjem. MKGP, Gozdarska založba, Ljubljana, 43 s.
 - 1994. Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci gozdnih del v gozdovih. UL RS št. 35/94.
 - 1996. Program razvoja gozdov v Sloveniji (PRG). UL RS št. 14/96.
 - 1997. Program razvoja gozdov. MKGP, Gozdarska založba, Ljubljana, 57 s.

- 1998. Koncept izobraževanja zasebnih lastnikov gozdov v Zavodu za gozdove Slovenije. ZGS Oddelek za razvoj podeželja, stike z lastniki gozdov in javnostjo, Ljubljana, 10 str.
- 1998. 50 let srednje gozdarske šole. Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, Zbornik, Postojna 126 s.
- 1999. Varnost in zdravje pri gozdnem delu (ur. M. Medved). Zbornik posvetovanja, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, 190 str.
- 2000. Vzpostavitev kapacitet za pomoč pri izboljšanju sodelovanja lastnikov gozdov in javnosti. Analiza stanja. Zavod za gozdove Slovenije & FAO, 56 str.
- Letna poročila Zavoda za gozdove Slovenije od leta 1995 do leta 2001.
- Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Ur. l. RS 30/98.
- Zakon o kmetijstvu Ur. l. RS 54/00.
- Pravilnik o vsebini vloge za izdajo dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji – Ur. l. RS 71/2001.